ÉN, THÉSZEUSZ

            &n
bsp
           &n
bsp
         „… és mégis, hogyha valamit tudok,
           &n
bsp
           &n
bsp
         hát ezt tudom e forró folyosót,
           &n
bsp
           &n
bsp
         e nyílegyenes labirintust…”
           &n
bsp
           &n
bsp
         (Pilinszky János: Egyenes labirintus)

           &n
bsp
           &n
bsp
         „Néhány röpke óra leforgása alatt
           &n
bsp
           &n

bsp
          megismertem a szerelmet, és szem-
            &n
bsp
            &n
bsp
          benéztem a halállal.”
            &n
bsp
            &n
bsp
          (Jorge Luis Borges: Az ajándékok éjszakája)

MÁR DÉLUTÁN VOLT, amikor arra ébredtem, hogy fázom. Felöltözve, de takaró nélkül feküdtem egy alvadt vér színű díványon, és nem tudtam, hol vagyok. Felemeltem a fejemet. Az asztalon borosüvegek, pörköltmaradékkal, cigarettacsikkel teli tányérok, vörösbor-lepedékes poharak: egy banális tivornya nyomai, bár akkor nem éreztem banálisnak, mert tizenkilenc éves voltam, és egész addigi életemben most először rúgtam be istenigazából. Lassan felfogtam, hová kerültem: Zoltán autóbusz-karosszériából összetákolt hétvégi házába, amelybe egy ormótlan vaskályhát is beállított, hogy télen is kiruccanhasson egy-egy jó bulira a barátaival vagy elszántabb nőcskékkel (hogy irigyeltem őt értük!). A kályha régen kialudt, a jégvirágos ablaksor a kinti fehérség hidegét sugározta, és a halántékomban lüktetni kezdett a másnaposság. Zoltán a kétszemélyes vaságyon hevert keresztben, minden pokrócot, párnát maga köré gyűjtve – nekem ezért nem jutott belőlük. Felültem, az órámra néztem, és megrémültem. Fél négy van, és nekünk háromnegyed hétre a tiszti klubban kell lennünk, sőt, nekem még haza kell szaladnom átöltözni – szabadságos katonaként nem jelenhetek meg ott civilben. Megpróbáltam felrázni Zoltánt, kibontogatva a takaróiból, hogy a hidegtől magához térjen. „Hagyj békén!” – nyöszörögte. – „Aludni akarok.” – Hiába győzködtem, hogy ha nem érünk oda idejében, nem lesz Thészeusz, és akkor megtörténik az, amit tegnap – már nagyon részegen – elárult nekem. – „Menj egyedül, vidd a Trabantot!” – „De hát én nem tudok vezetni.” – „Nem baj. Azelőtt én se tudtam” – morogta, és befúrta magát a párnák közé. Kétségbeesés

fogott el, ám nem tehettem mást, vacogva belebújtam a kabátomba, és kirohantam a házból. A kocsival nem kísérleteztem; a behavazott szántáson átvágva elbukdácsoltam az országútig, amely az ártéri erdő gátjától tizenegy kilométer hosszan, nyílegyenesen vezet a város központjáig.

TEGNAP REGGEL érkeztem Sárdra. A laktanyából késő délután engedtek el, a közvetlen vonatot már lekéstem, ezért a fél országot megkerülve, egész éjszaka utaztam, de bármilyen törődött voltam, először nem haza mentem. Edittel szerettem volna találkozni, aki ugyan nem válaszolt a leveleimre, mégis azt reméltem, a váratlan találkozás legalább meghökkenti annyira, hogy hajlandó lesz szóba állni velem. És már az első sarkon megpillantottam – nem őt, hanem a fényképét, azaz nem is az övét, mert ahogy odaértem a plakáthoz, rájöttem, hogy azon egy nála tíz-tizenöt évvel idősebb nő képmása van: ugyanaz az őzarc, csak kissé már kikerekedve, ugyanaz a sima, hosszú haj (színét a fekete-fehér képen nem lehetett megállapítani), csak sejthetően rövidebb, ahogy a harmincadik évüket betöltött nők hordják. A kép fölött és alatt ezt olvastam:

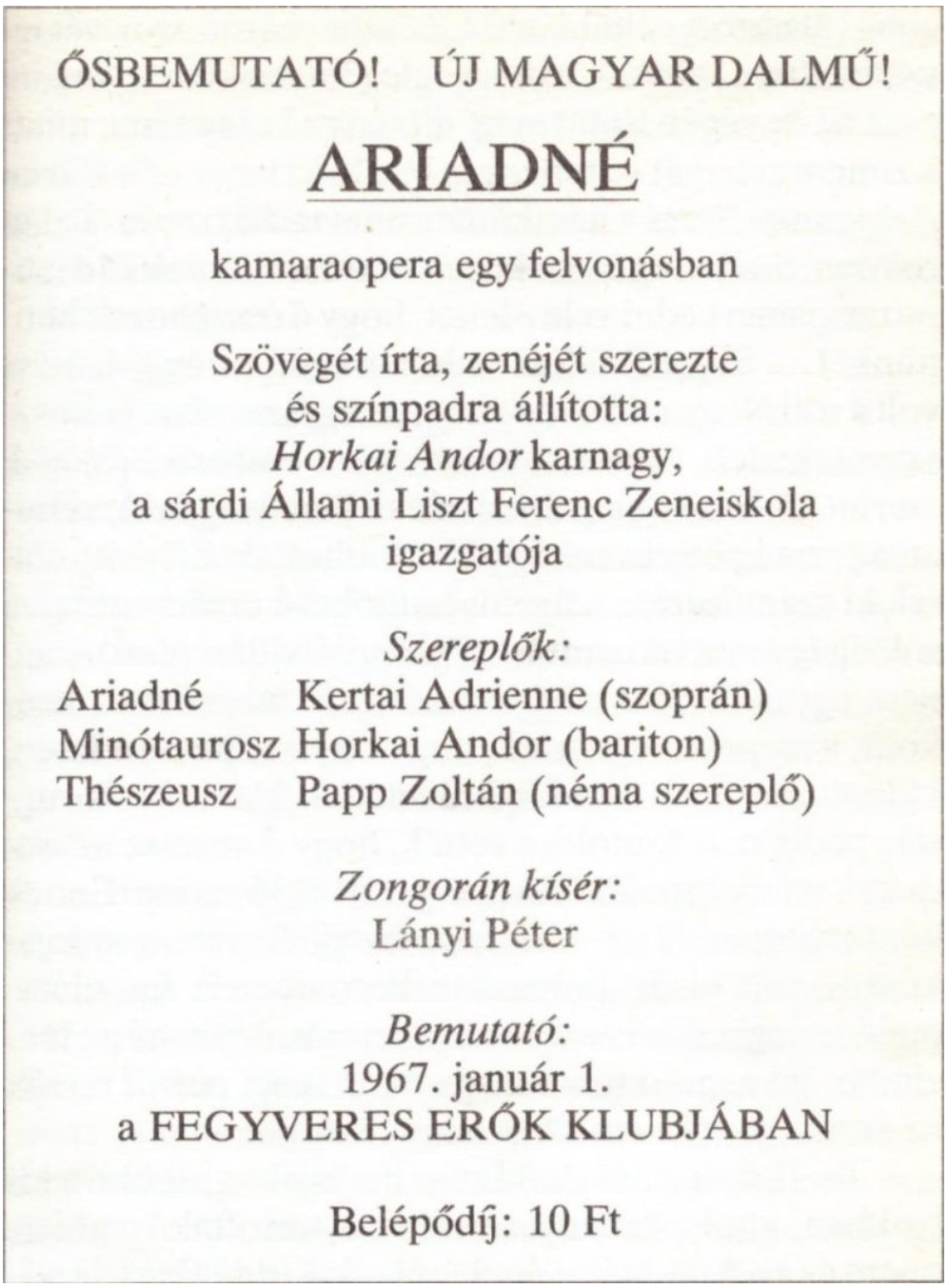

ŐSBEMUTATÓ! ÚJ MAGYAR DALMŰ!

ARIADNÉ

kamaraopera egy felvonásban

Szövegét írta, zenéjét szerezte
és színpadra állította:
Horkai Andor karnagy,
a sárdi Állami Liszt Ferenc Zeneiskola
igazgatója

Szereplők:

Ariadné Kertai Adrienne (szoprán)
Minótaurosz Horkai Andor (bariton)
Thészeusz Papp Zoltán (néma szereplő)

Zongorán kísér:
Lányi Péter

Bemutató:
1967. január 1.
a FEGYVERES ERŐK KLUBJÁBAN

Belépődíj: 10 Ft

     – Ezt vastag filctollal áthúzta valaki, és odaírta melléje:

MINDEN JEGY ELKELT.

     Erre elmegyek, határoztam rögtön. Horkait ismerem, néhány évig én is jártam zeneiskolába; a szolfézsórákról éppen miatta maradtam el – amikor az angyali türelmű Margit néni megbetegedett, és ő helyettesítette, megriasztott az erőszakos modorával. Folyton gúnyolódott rajtunk, s amint észrevette, hogy fiú létemre a legapróbb sértésre is kibuggyannak a könnyeim, engem választott céltáblának. Kétszer-háromszor végigszenvedtem az óráit, aztán végleg kimaradtam; anyám csak az év végén tudta meg, amikor a

hiányzások miatt a zongoravizsgát se tehettem le. De ki lehet az a Kertai Adrienne? Ezzel a névvel még nem találkoztam. Talán rokona, esetleg egészen közeli rokona Editnek? Jó lenne megismerkedni vele – lehet, hogy ő összehozna bennünket… Papp Zolihoz indultam, aki öt évig színész volt a sóti Nemzeti Színházban, de egyszer részegen összeverekedett valami minisztériumi emberrel (mások szerint 56-ban tagja volt a nemzeti bizottságnak), s emiatt az ország összes színházából kitiltották. Sárdot jelölték ki száműzetése helyéül, s itt jókora orrára mutatva sokáig így mutatkozott be: Publius Ovidius Naso, mígnem egy sértődött tanácsi tisztviselő megnézte a lexikont, s szépen megkérték, hogy viselkedjen rendesen, különben a Soós Sándor Művelődési Házból is kirúgják, pedig már fontolóra vették, hogy ő vezesse az irodalmi színpadot. Zoltán hallgatott a jó szóra. Ennek köszönhetem, hogy – a színpad legjobb versmondójaként – már elsős gimnazista koromban a famulusa, majd – negyedikre – a barátja lettem. Viszont az ivócimborája nem – ettől ő maga óvott meg, pertut is csak az érettségi után ivott velem.
     – Te – kérdeztem Zoltánt az irodájában, abban a kis lyukban, ahol a takarítószereket is tartották –, miféle opera ez az Ariadné? Tényleg Horkai írta? És ki az, aki a női…
     – Marhaság! – bömbölte Zoltán. – Az a tehetségtelen barom úgy lopkodta össze Glucktól meg Richard Strauss-tól.
     – Akkor miért játszol benne?
     – Hogy játszom, az túlzás. A végén berohanok, és kimentem a kis Adát a vérnősző szörnyeteg karmaiból.
     – Adát? – csodálkoztam.
     – Kertai Adrienne-t, őt hívják Adának. Te, persze, még nem ismered. Az idén került énektanárnőnek a Hármashídibe. Ő igen, neki hangja is van, és a segge is gyönyörű. Az ő kedvéért mentem bele a dologba, meg ezért… – kinyitotta a szekrényt, és a partvisok, felmosórongyok közül kivett egy üveget. – Még három ilyen van otthon. Szilvapálinka: Horkai ezzel honorál. Kérsz?
     Riadtan tiltakoztam. Zoltán nem erőltette, meghúzta a palackot, visszatette a rejtekhelyére, majd gyorsan ablakot nyitott.
     – Nagy a füst idebent, te nem érzed?
     Bólintottam, bár még egyikünk se gyújtott rá.
     – Te, Zoltán – folytattam óvatosan –, én nem mehetnék el a bemutatóra? Tudnál jegyet szerezni?
     – Jegy, az már nincs. Nagy esemény ám ez ebben a sárfészekben. Meg elterjedt a hír, hogy… na, de ezt most hagyjuk! Idefigyelj,

pampuskám! Beviszlek én téged; a színfalak mögül végiggyönyörködheted az egészet, s aztán tanúja leszel a hőstettemnek.
     – Mi az, hogy néma szereplő? Te nem fogsz énekelni?
     – Nem, pedig énekelni is jobban tudok, mint a főzeneigazgató úr. Micsoda Minótaurosz lennék én! Ha láttál volna fénykoromban Luciferként a Tragédiában! De Adát hiába környékezi – sajnos, én is. Azt mondják, hogy Bakos Dénes, a borgazdaság igazgatója udvarol neki, nem is eredménytelenül. Horkai ezzel se törődik, pedig könnyen megütheti a bokáját. A próbákon olyan vérben forgó szemekkel bámulja a nőt, mintha valóban fel akarná falni. Teljesen megbolondult, térden csúszik előtte, éjszakánként az ablaka alatt ácsorog – te olyat még nem láttál!
     – Dehogynem – mondtam szomorúan, és hirtelen megsajnáltam Horkait: szegény gnóm, az öregkor küszöbén kell átélnie ugyanazt a kilátástalan szenvedélyt, amibe én tizenhét-tizennyolc évesen majdnem beledöglöttem. Hát sohasem lehet ettől megszabadulni? Eddig abban reménykedtem, hogy ha felnőtt leszek, nekem is úgy hullanak majd ölembe a nők, mint Papp Zolinak, csak a kisujjamat kell értük kinyújtanom. Vagy meghódítom és feleségül veszem Editet, s azután a többi nő nem fog érdekelni többé. Mi lesz velem, ha – mint ez a dilettáns zenetanár – én is egész életemben csak epekedni fogok utánuk?
     – Ne búsulj – mondta Zoltán, aki mindig ráérzett a hangulataimra –, olyan murit csapunk ma, csak mi ketten, hogy még! Nórácska úgyis a Tátrában van a férjével. Kimegyünk a házamba, viszünk bort – pálinkát nem, ne félj, az az én aranytartalékom –, vacsorát főzök, iszogatunk és beszélgetünk, éjfélkor boldog új évet kívánunk egymásnak, jót durmolunk, aztán visszajövünk a városba, és együtt megyünk a tiszti klubba. Akarod?
     Akartam. Még szerettem volna megkérdezni, hogy Kertai Adrienne nem rokona-e az én Editemnek, de nem mertem – féltem, az derül ki, hogy semmi közük egymáshoz. Felálltam. – Most hazamegyek aludni. Hányra jössz értem?
     – Hétre – rikkantotta Zoltán –, addig ügyelnem kell ebben a kócerájban. Mellesleg, itt van a remekmű szövegkönyve. Olvass bele, ha már annyira érdekel!…

EGY PERCRE MEGÁLLTAM, hogy kifújjam magam. Háromnegyed négy volt. Ha jól kilépek, két óra alatt beérek a városba; lesz időm hazamenni, átöltözni, és jó

húsz perccel hét előtt a tiszti klubban vagyok. Ha nem is engednek be jegy nélkül, Zoltánra hivatkozva kihívhatom és figyelmeztethetem Adát. Ada! Most jöttem rá, honnan ismerős ez a név. Gyerekkoromban a legfinomabb csokoládészeletet hívták Adának – akkor nem tudtam, hogy Rákosi Mátyás szülőfalujáról, és hogy épp emiatt tűnt el a boltokból ötvenhat után. Én nagyon sajnáltam – nemcsak olcsó volt (egy forint), hanem egészen különleges ízű, a Sport szeletnél is jobb, az Öcsit és az Inotát pedig össze sem lehetett vele hasonlítani. A papírtok rajza is lenyűgözött: országutat ábrázolt, két oldalán sudár jegenyesorral, a kis méret miatt erősen rövidülő perspektívában, úgyhogy az ábra láthatárán egészen összefutottak a vonalak, mintha ott – egy pontban találkozva – véget is érnének az útszélek egyenesei; és én sokszor elképzeltem, mi lehet *azon túl:* egy még szebb táj, erdőkkel, tavakkal, apró szigetekkel, melyeken a Keringő desszertdoboz táncospárjai forognak, vagy egy hatalmas város vörös téglás gyárai és égbe nyúló üvegpalotái – s talán éppen ezt a várost hívják ADÁ-nak?… És most itt állok a kemeneci erdő szélén, az árvízvédelmi töltésnél, ahol a Sárdra vezető út kezdődik, két oldalán jegenyesorral, és előttem, a messzeségben, az út szalagja elkeskenyedik, és az egy pontban való találkozást csak azért nem láthatom, mert arrafelé már könnyű, délutáni köd lebeg. S azon túl vár rám – de vajon reám vár-e? – ADA, akiről most tudtam meg, hogy nem álombeli táj és nem a jövendő üvegvárosa, hanem egy szép és vonzó, bár számomra – az életkora miatt is – elérhetetlen asszony. Igaz, hogy az Ada csokoládé címkéjén nyár volt: a fák zöldelltek, a mezőn pipacsok virítottak, most pedig mindent hó borít, a jegenyék zúzmarásak, és csak a mennybolt ugyanolyan kék, s ezen a valóságos tájon is lebukni készül a nap – vagy azon fölkelőben volt? Vagy nem is volt nap rajta?… Mindegy, nekem most mennem kell, nem vesztegethetem tovább az időmet; mindenáron ott kell lennem a bemutatón!… Gyors léptekkel indultam Sárd felé.

TEGNAP ILYENTÁJT ébredtem, még gyűröttebben, mint ahogy megérkeztem. Anyám már otthon volt, de nem akart felzavarni, csendesen ült a konyhában, s amikor kimentem hozzá, felugrott, hogy megmelegítse az ebédet.
     – Elmész ma este, kisfiam? – tudakolta félénken.
     – Zoltán kivisz a víkendházába – válaszoltam, és lelkifurdalásom támadt: szegény anyám megint egyedül szilveszterezik, s még arra sem számíthat, hogy a holnap estét vele töltöm. Holnapután meg már elutazom. De hát úgyis havonta meglátogat Csomorkányban – nyugtattam magamat, és ebéd után visszafeküdtem a heverőmre, hogy elolvassam a szövegkönyvet.

     Így kezdődött:
     Szín: a labirintus trónterme. Minótaurosz lassan felemelkedik trónszékéből.

     MINÓTAUROSZ
          A labirintus úgy épült körém,
          hogy bármerre is járok, mindig a
          középpontjában én vagyok, bika-
          pofájú, ám vad, emberszívü rém.
          Mert én vagyok a törvény, nem Minósz,
          Kréta ura. A kéjvágyó, gonosz
          Zeusz igazi arca én vagyok,
          kit ő ezért börtönbe dugatott.
          Bűnben fogantam, és a bűn nevelt fel;
          büdös vagyok, de büdösebb a perzselt
          ökörhús, amit kéjesen szagol
          az áldozatra éhes égi orr,
          és még illatozóbb a hekatomba,
          ha népek száza hull elé halomba.

     (Zenekari közjáték, amely a folyosókon bolyongó Ariadné közeledtét érzékelteti.)

          Ki az, ki jő, ki

közelít
          a labirintus éjsötét
          járatain? Athén új szűze,
          vagy ifjú – izmos és derék –,
          hogy kettős éhemet elűzze:
          ágyékomét és gyomromét?

     ARIADNÉ *(belép)*
          Megállj, ne bánts, ó, szörnyeteg!
          Bár szűz vagyok, nem a tied.
          Ismerd meg lánytestvéredet!
          Kérlelni jöttem tégedet…

     – És így tovább, oldalakon keresztül. Minótaurosz először meghatódik attól, hogy nővére a tiltás ellenére felkereste őt, majd felbőszül, megtudva a látogatás igazi célját: Ariadné azért jött, hogy rábeszélje fivérét, ne bántsa az athéni ifjakkal érkezett Thészeuszt, akibe ő beleszeretett. A királylány nagy nehezen lecsillapítja a szörnyeteget, ám az kegyetlen és aljas feltételt szab: megkíméli az athéni szépfiút, ha Ariadné önként neki – a testvérének – adja magát. A lány erre, természetesen, nem hajlandó; nem is annyira a vérfertőző nász, inkább féltestvére rútsága és állatbűze riasztja – legalábbis a szövegből ezt olvastam ki. Minótaurosz tőrt ragad, hogy leszúrja nővérét, s ekkor rohan be a színre Thészeusz, azaz Papp Zoli, és felkoncolja a torzszülöttet… Émelyegve dobtam félre a szövegkönyvet. Ha ilyen visszataszító a zenéje is, semmi keresnivalóm az előadáson. Egyáltalán, hogyan engedélyezhették ennek a förmedvénynek a bemutatóját, és éppen a tiszti klubban? Akkor még sejtelmem sem volt róla, hogy a közönség nem az andalító dallamokért tódul az operára, hanem, mert a finálében valódi gyilkosságra, igazi vérontásra számít…

Türelmetlen dudálást hallottam: a barátom Trabantja kanyarodott a házunk elé…

MÁR EGY ÓRÁJA MENTEM – az órámon háromnegyed öt volt, amikor észrevettem: alig haladtam előre. A világ furcsán megváltozott körülöttem. Még mindig nem ment le a nap, holott ebben az évszakban ilyenkor már vaksötétnek kellene lennie; a messzeségben ugyanaz a lenge köd remeg; a mennybolt kékje is ugyanolyan tiszta és határozott, mint amikor elindultam; vakítóan fehérek a behavazott szántóföldek; s mintha harmadszor-negyedszer is ugyanaz a fácánkakas futna át előttem az úton. Autó nem jön, sem az erdőből, sem a város felől… Csend van, hatalmas csend, csak a lépteim ropognak, ha az útpadka jeges hórétegére tévedek. És egyre ólmosabb fáradtság kerít hatalmába; legszívesebben leülnék, hogy néhány percet pihenjek, de tudom, hogy nem lehet – most én vagyok az egyetlen, aki megakadályozhatja… Jaj, ha nem érek oda idejében! Ha most leülök, lefekszem, elalszom, megfagyok… De mi ez? Hiszen ezt a kilométerkövet, ezt a villámperzselt jegenyét, ezt a keréknyomban hányódó olajosflakont már láttam! Mikor is? Tíz perce, félórája, még korábban… S ha hátranézek, miért látszik még mindig a gát? Az út nyílegyenes, de azt, ami előttem van, ködfátyol takarja, míg az, amit elhagytam, éles kontúrokkal sötétlik: nemcsak a töltés, az erdő csupasz koronái, hanem a fagyott nyúldög is, amely mellett egyszer – vagy kétszer? háromszor? – már elhaladtam… És az órám negyed hatot mutat, a sötétség mégsem ereszkedik le, a várostól való távolság se csökken, pedig már látnom kellene a sárdi dombokat, a gabonatároló sárgára mázolt betonhengereit, a vasúti sorompót – lehetséges, hogy nem jó irányba tartok? Talán egy másik utat építettek a bevonulásom óta? Másik utat, épp ily egyenest? De hová, hová? Hiszen más város nincs errefelé – talán egy új, titkos katonai támaszpontra? Akkor bajba kerülök, ha igazoltatnak, mert civilben vagyok… Mit tegyek? Visszaforduljak? Mire visszavánszorgok a buszkarosszériához, és felrázom Zoltánt, ráveszem, hogy beüljön a Trabantjába, már késő lesz… És most megint ugyanaz a kővé dermedt nyúltetem, előttem átsurranó fácán, gyászszalagos, csorba kilométerkő, belapult olajosflakon, zúzmaralepetten is fekete, villámsújtotta jegenyetörzs – hat órakor, a még mindig szünetlen, átható, fagyos fényességben… Ekkor értettem meg, hogy hasztalan minden erőfeszítésem, mert EGYENES LABIRINTUSba kerültem.

FÉL NYOLCRA értünk ki a buszhoz. Zoltán begyújtott, és hozzáfogott a vacsorakészítéshez. Nekem addigra elment a kedvem a muritól: anyámra gondoltam, aki egyedül ül a tévé előtt, és biztosan sírdogál – mióta apám elment,

gyakran találtam a már régóta üresen villódzó készülék előtt vagy a sötét konyhában, s ilyenkor mindig bűntudatom volt, pedig csak moziban voltam vagy Zoltánnal beszélgettem az albérletében. Most is, miközben vacogva és üresen kuporogtam az ócska díványon, felnőtt barátom túlhevült fecsegését hallgatva, hidegség markolászta a szívemet, s arra gondoltam, milyen jólesett három hete meglátnom anyámat a látogatóteremnek kijelölt zászlóaljkörletben – a laktanya dermesztő poklának egyetlen meghitt, langyos zugában –, s bár szégyelltem, hogy annyira ragaszkodom hozzá, a látogatásairól aligha tudtam volna lemondani.
     – Elolvastad a librettót? – rezzentett fel Zoltán.
     – Igen; borzalmas – válaszoltam.
     – Versnek is? – kérdezte komolyan.
     – Versnek talán nem, csak amiről szól. Nem is értem, hogy lehet ezt Sárdon…
     – Te még sok mindent nem értesz. – Zoltán könnyezve hagymát metélt és vágyakozóan sandított a borosüvegre. – Tölts már egy pohárral! Magadnak is!
     – Mit nem értek? – kérdeztem, a poharakat töltögetve. – Te mondtad, hogy az egész Horkai beteg lelkének szüleménye.
     – A zene igen, de a szöveget egy barátja írta ötvenhat decemberében, s amikor megtudta, hogy le fogják tartóztatni, Horkaira bízta. Aztán a szerencsétlen meghalt a börtönben, ez a csirkefogó pedig eltulajdonította a drámáját, és felhasználta a saját vacak operájához, aminek egyetlen eredeti hangja sincsen. És mindezt azért, hogy Adát megszerezze.
     – Azt mondtad, nem sikerült neki.
     – Ennek?! Tán még Bakos Dénesnek se. Eddig. Mert ami késik, nem múlik.
     – Ki az a Bakos Dénes?
     – Nagy hatalom, övé az egyetlen jól menő állami gazdaság a megyében. Igaz, hogy teletömték kölcsönökkel, amiket soha sem kell visszafizetni… Most talán még vonakodik a kis Ada, de biztos vagyok benne, hogy előbb-utóbb ennek a gorillának a hányás- és húgyszagú ölébe pottyan. Tudod te, micsoda bacchanáliákat rendez ez a tanyáiban, és kik a vendégei? A megyei első titkár is csak az asztal végén húzhatja meg magát.
     – Ez igaz? – kérdeztem hitetlenkedve.
     – Igyunk! – mondta Zoltán. – Felteszem a vacsorát.
     Később, amikor a pörkölt javát már megettük, és

bennem is egy liternél több lötyögött, kezdtem felháborodni ezen a Bakoson és azon, hogy egy szép és tiszta nő, aki az én – dehogyis az én – Editem felnőtt kiadása, ennek a dúvadnak a markába fog kerülni.
     – Te, Zoltán – kezdtem, kissé akadozó nyelvvel –, nem lehetne megakadályozni, hogy Kertai Adrienne a Bakos szeretője legyen?
     – Már hogy lehetne? – süvítette Zoltán. – Elég, ha egy pillanattal később rohanok be.
     – Hova?
     – Hova, hova, hát a színpadra.
     – Nem értem – motyogtam.
     – Hogy is értenéd? Amikor Horkai beállított hozzám a pálinkával, és az egyik üveget mindjárt ki is hörpintettük, teljesen elázva kibökte, hogy a kelléktőrön kívül van ám egy ugyanolyan igazi tőre is, és az előadáson azzal fogja leszúrni Adát, ha addig nem lesz az övé. Meg is kért, hogy ne siessek a berohanással.
     – É te megígérted neki?
     – Meg. De csak azért, hogy elaltassam az éberségét. Ámbár, ha jól meggondolom, Adának jobb lenne meghalnia, mint hogy annak a másik vérnősző baromnak a prédája legyen…
     Olyan hányinger fogott el, hogy jobbnak láttam rögtön kirohanni a házból és a szűz havon könnyíteni magamon. Szűz hó, mint amilyen én vagyok. Okádnom kellett a saját szüzességemtől.
     – Rosszul vagy? – Zoltán nagyon részvevő lett, amikor visszatántorogtam. – Feküdj le, cimbora, én még eliszogatok magamban.
     – Zoltán, Zoltán – zokogtam. – Ugye, nem hagyod, hogy Horkai megölje? Ugye, kicsavarod a tőrt a kezéből? Kérlek, nagyon kérlek, ne engedd, hogy elpusztítsa ezt a … ezt a szépséget! Mondd, nem Edit nagynénje véletlenül? Vagy a mostohanővére? Annyira hasonlít rá…
     Zoltán füttyentett: – Szóval ezért izgatod magad annyira. Hát jó, ne félj, idejében ott leszünk és vigyázni fogunk, hogy Bakos elvtárs egyetlen karcolás nélkül kaphassa meg, ami jár neki.
     – Miért beszélsz így? – bőgtem. – Hiszen én nem a Bakos, még csak nem is Edit miatt… Hanem miattad! Magadra vennél ekkora bűnt, mert neked se feküdt le?
     – Minek rontsam el a jámbor sárdiak szórakozását? – vonta meg a vállát Zoltán. – Azt hiszed, egyedül én tudok Horkai tervéről? Csak nem gondolod, hogy egy dilettáns fércművére vásárolták fel a

jegyeket hetekkel előre? Nem, barátom, itt mindenki vért akar látni, és ha én ezt megakadályozom, engem tépnek cafatokra. Ezt akarod?

AZ IDŐ EGY HELYBEN TOPOGOTT, de én – Zoltán kérdését és a rá adható válaszokat mondogatva – erőt vettem magamon, és folytattam utamat, bárha még mindig ugyanaz a nyúldög, ugyanaz a flakon, ugyanaz a fácán, ugyanaz a kilométerkő, ugyanaz a jegenye – sörétszürkén, szétlapulva, rozsdabarnán, csorba-görbén, villámszélütötten-
            &n
bsp
            &n
bsp
     és kék az ég fenn,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp
           s a perspektíva végén
     köd borong;
            &n
bsp
 s a napkorong,
            &n
bsp
            &n
bsp
 a szétfolyt égi tyúktojás, a csend
     zsírjában serceg egyre:
            &n
bsp
            &n
bsp   a szélein,
            &n
bsp

            &n
bsp
           a szél
ölén,
     felpöndörödve-feketedve,
            &n
bsp
            &n
bsp   szétter
ülve,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp   összesülve
     a fellegek szalonnadarabkáival;
     szalonna:
            &n
bsp   tán nem is
            &n
bsp
            &n
bspfácán, szalonka az,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp   ami az úton átinal;
     és füst a köd:
            &n
bsp
   a tél fehérje
            &n
bsp
            &n

bsp   most
kozmál oda az ég-edényre:
     a kékzománcú serpenyőre;
            &n
bsp
            &n
bsp
 dőre
            &n
bsp
            &n
bsp
         minden törekvés, –
     miért is törtetsz még előre?
            &n
bsp
            &n
bsp
 a lőre
            &n
bsp
            &n
bsp
           lötyög
hasadban;
     meghasadnak
            &n
bsp
    a kárpitok;
            &n
bsp
            &n
bsp   hiába áhított
            &n
bsp
            &n
bsp

            &n
bsp   szerelmeid
     meghasasodnak, –
            &n
bsp
            ne
m neked
            &n
bsp
            &n
bsp
      tárulnak szét a lábikók;
     miféle lábikók? a
            &n
bsp
        lét, akár a libikóka;
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp Léthe vár,
     nem létra áll
            &n
bsp
 a mennybe,
            &n
bsp
            &n
bsp   hogy azon te menj be;
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp
        itt

     nem int feléd
            &n
bsp
  az út felén
            &n
bsp
            &n
bsp   Edit,
            &n
bsp
            &n
bsp
  se Adrienne,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp   se Ariadné;
     az ágy haván sárgáll a vágyad
            &n
bsp
            &n
bsp
      nedve,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp   akár a bágyadt
     délutáni nap;
            &n
bsp
  hová loholsz lihegve,
            &n
bsp

            &n
bsp
            te
szűz
     fiú, kit álma
            &n
bsp   űz,
            &n
bsp
     s emészt az égi-földi tűz,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp   de az,
     mit árva
            &n
bsp   póznájára tűz:
            &n
bsp
            &n
bsp   a semmi,
            &n
bsp
            &n
bsp
        Semmi,
            &n
bsp
            &n
bsp
            &n
bsp   SEMMI csak...
            &n
bsp
            &n

bsp   &n bsp   &n bsp   EGYENES LABIRINTUS, E-GYE-NES-LA-BI-RIN-TUS, SUT-NIR-IB-AL-SEN-EGY-E, SUTNIRIBAL SEGYENE – suttogtam visszafelé is felismerésemet, amíg a mutató a hét felé közeledett, és ekkor… ekkor végre… a klapanciák labirintusából fényre lépve, RÁJÖTTEM, MIT KELL TENNEM. Becsuktam a szememet, és karomat – akárha vak lennék – előrenyújtva, mentem, mentem, mentem, mentem, mentem, mentem, mentem, és egyszer csak mozdonysípot, vonatkerék-zakatakatakatát hallottam és borízű bakterhangot: – Fiatalember, álljon meg, nekimegy a sorompónak!
     Kinyitottam a szememet: ott álltam Sárd szélén, a gyengén megvilágított vasúti átjáró előtt. PONTOSAN HÉT ÓRA VOLT.

KÉSŐ VOLT HAZAMENNI, egyenesen a tiszti klubba indultam. Csak beengedjenek! Nem is annyira az öltözetem, inkább annak állapota miatt aggódtam. Töredezett kérgű, hólatyaktól kifehéredett bakancsom; kinőtt, elkoszolódott télikabátom; fejemen apámnak az ötvenes évekből megmaradt műszőrmés, kék posztósapkája (csak a vörös csillagos jelvényt szereltem le róla), – nincs az a portás, aki ilyen toprongyosan jobb helyre – és a fegyveres erők klubja annak számított – beeresztene.
     Nem is tévedtem. A ruhatáros-portás rögtön kiszúrt, hiába próbáltam behúzott nyakkal elslisszolni mellette.
     – Az elvtárs hova megy? Van belépője?
     – Nincs, de én csak az operára… Tud jegyet adni?
     – Minden jegy elfogyott, és már tíz perce megy az előadás. Úgyhogy menjen innen, kérem szépen!
     – De én… de én katona vagyok, és a Kiss százados azt mondta…
     – Katona, civilben? – A portás – nyugdíjas rendőr lehetett – körülnézett. A presszó ajtajában éppen akkor jelent meg egy bizonytalan mozgású vegyvédelmi tiszt.
     – Főhadnagy elvtárs, legyen szíves! Ez a fiatalember azt állítja, hogy katona, és valami Kiss századost keres.
     – Akkor nem engem, mert én Jánvári vagyok –

állapította meg derűsen a főhadnagy. Majd, összeszedve magát: – Megmutatná az igazolványát?
     Remegve kotortam elő a katonakönyvemet; benne volt, összehajtogatva, a szabadságos papírom is.
     – Bakó Imre honvéd, csomorkányi lövészezred, három nap szabadság – összegezte a főhadnagy. – És mit jelent ez a polgári hacuka?
     – Főhadnagy elvtárs, jelentem, az úgy volt…
     – Ne jelentsen! – legyintett a vegyvédelmis. – Egy nyúl nekem ne jelentsen, hanem örüljön, hogy jókedvemben talált. Távozhat!
     Nem mozdultam, s ez őszinte megrökönyödést váltott ki belőle: – Na, mi van? Mondtam, hogy lelépni. Bevitessem a VÁP-ra?
     – Főhadnagy elvtárs, jelentem, nekem okvetlenül be kell jutnom az operaelőadásra. Nem bánom, ha utána lecsukat, de…
     – Opera, mi? Az kéne! Meg szavalóverseny, kulturális seregszemle, istenfasza! Ne bassza meg a kopasz, kurva úristen!… – üvöltötte, teljesen kikelve magából. – Persze, előfelvételis a fiatalúr! Egyetemi század! Rohadt, sumák banda – de majd én meghajtom magukat, hogy vízipólózni fognak a tökeik! Járőr, hozzám! – Ezt már egészen elhaló hangon mondta, és a ruhatári pulton áthajolva, sugárban hányni kezdett. Én pedig, a nyugdíjas rendőr meglepetését kihasználva, kimenekültem az utcára.
     Álltam a színházterem vastagon elfüggönyözött ablakai alatt, s igyekeztem elkapni néhány hangfoszlányt. Zongoraakkordokat, sikító női hangot, Horkai reszelős baritonját hallottam, de a főutcán vonuló katonai gépkocsioszlop dübörgése ezt is csakhamar elnyomta.
     – „Hová mehetnek ezek ilyenkor?” – gondoltam dühösen, s már majdnem lemondtam a bejutásról, amikor eszembe villant a megoldás. A tiszti klub mögötti házban lakik Varga Karcsi, aki egyszer megmutatta, hogy pincéjüket csak egy rozsdás vasrács választja el a klub alagsorától. Ha azt ki tudjuk nyitni, már bent vagyok az épületben, és az alagsoron, konyhán, éttermen keresztül – a cerberust megkerülve – eljuthatok a színházteremig.
     Karcsi, szerencsémre, otthon volt, és elég könnyen rávettem arra, hogy segítsen nekem; még a zseblámpáját is kölcsönadta. Együtt vertük le a rácsról a lakatot, de ezután már egyedül folytattam az utat: a lámpa fényfonala vezetett…
     Először a széntárolóba kerültem. Alaposan

összekentem magam, amíg átvergődtem a briketthegyeken; reméltem, hogy találok majd vízcsapot, ahol kezet, arcot moshatok – persze, nem találtam… A krumpliraktár következett; a kékesfehér burgonycsírák egymásba gabalyodva, párzó kígyókként kúsztak a keskeny ablakok felé, szisszenve nyomódtak szét a talpam alatt, mérges nyálat fröccsentettek a bakancsomra… Poros pókhálóréteggel fedett, bezárt vasajtóba ütköztem, kétségbeesetten feszültem neki; lassan, csikorogva engedett – a zár nyelve elrozsdállhatott rég –, s óvóhelyszerűen kiöblösödő helyiségbe nyílt. Végigfuttattam rajta a zseblámpa gyönge fénykörét: nyolc-tíz megroggyant sodronyú, emeletes vaságyat láttam, dohos pokrócok, huzat nélküli, nedvességfoltos párnák tornyosultak rajtuk; az egyik kupacot a rászáradt, megfeketedett vértől mocskos, kibomlott gézturbán koronázta. Az ágyak között világháborús német páncélöklök, táratlan PPS-géppisztolyok, kiszakadt vattabélésű pufajkák és birodalmi sasos tisztisapkák hevertek testvéri összevisszaságban. A sarokban felfedeztem egy halom tányéraknát, szögre akasztott kukoricagránát-füzért, s ami a legjobban meglepett: egy szétszerelt, vízhűtéses Maxim-géppuskát, amelynek csövét valaha gondosan zsákvászonba bugyolálták, de mostanra már csak penészes rongydarabok lógtak róla. Rozsdás, kicsorbult bajonettbe botlottam – magamhoz vettem, hátha szükségem lesz rá… A harmadik helyiség ajtaján elég volt a kilincset lenyomni – az olajfoltos cementpadlót nemrég takaríthatták, a falhoz támasztva állt a felmosóronggyal körültekert fejű partvis és a felfordított bádogvödör, mellette – gúlába rakva – vörös és nemzetiszínű zászlók – az egyik trikolórt kibontottam: hatalmas lyuk tátongott rajta… Már mélyen az épület belsejében járhattam, de feljáratnak nem volt nyoma. Szűk folyosó vezetett tovább, sűrűn sorakozó zárkaajtók mentén; nyögéseket, sóhajokat, hörgést, kopogtatást véltem hallani mögülük, de a kémlelőnyílásokon bekukkantva üres priccseket, kövér árnyékot vető kübliket láttam, más semmit… A folyosó jobbra kanyarodott, és meredek csigalépcsőnél ért véget – jobb híján kapaszkodni kezdtem fölfelé. A padlásra kerültem. Körbevilágítottam; április negyediki, május elseji, november hetediki transzparensek, Lenin-, Sztálin-, Rákosi- és szerényebb méretű Kádár-képek álltak egymás mellett, a tetőgerendáknak támasztva, köztük néhány tabló az ellenforradalom rémtetteiről, a szovjet-magyar fegyverbarátságról és a Csehszlovákia területén megrendezett, Vltava fedőnevű hadgyakorlatról. Arrébb letört orrú, aranyozott gipsz Lenin-mellszobrok hunyorogtak, mintha figyelmeztetni akarnának: – Ne üsd az orrodat abba, ami itt történik! Nem fogadtam meg a tanácsot, tovább mentem, a keresztben fekvő, ezüst színűre mázolt felszabadulási emlékmű nőalakján is átlépve, s már-már lemondtam arról,

hogy valaha még lejutok innen, amikor egészen közelről, szinte a lábam alól, fénysugarak szöktek vibrálva, egymást keresztezve a magasba, és meghallottam Ada éterien tiszta, gyönyörű szopránját. Letérdeltem – a színpad mennyezetébe vágott csapóajtó volt előttem.

*   Testvérem, drága jó fivérem,*
*   csillagos homlokú bika,*
*   ne kívánd a bűnbeesésem!*
*   Én Thészeusz karjaiba*
*   vágyom csak, és hiába kérlelsz, –*
*   egy méh szült minket, ne feledd!*
*   Ha meggyalázol – elemésztesz;*
*   ne ontsd ki szűzi véremet!*

– énekelte Ariadné, azaz Kertai Adrienne, és a mesterkéletlen, ki tudja, honnan kölcsönzött dallamot annyi érzéssel töltötte meg, hogy kicsordultak a könnyeim, és azt szerettem volna, hogy még sokáig, nagyon sokáig énekeljen – hadd pihenjek meg itt, a hideg, enyv- és porszagú padláson, és zokogjak, mint két éve, amikor anyámnak elpanaszoltam, hogy Edit nem hallgatott meg, s aztán szégyenkezve, mert úgy viselkedtem, mint egy megvert kisgyerek, bezárkóztam a szobámba – anyám hiába zörgetett –, és késő éjszakáig Rilkét olvastam… Könnyeim végigfolytak szénporos arcomon, rátelepedtek pókhálós bajuszomra – szivárgó taknyomat a kabátujjammal kellett letörölnöm, mert zsebkendő nem volt nálam –, most éreztem meg először, mennyire elcsigázott ez a két nap és a megelőző hónapok: az örökös kialvatlanság, az ostoba ivászat, a reménytelen gyaloglás, a megaláztatások sorozata, ami a bevonulásom óta ért – de most szerettem volna magamhoz ölelni Juhász őrvezetőt, aki a röhögő öregkatonák előtt gyakoroltatta velem a vigyázzmenetet, a hadtápos őrmestert, akinek parancsára könyékig turkáltam a moslékban, és azt a részeg vegyvédelmis főhadnagyot, aki az imént ki akart zavarni a klubból; mindenkit, mindegyiket megbocsátó ölelésembe fogadtam volna – még azt a gépkocsizót is, aki krumplipucolás közben azzal dicsekedett, hogy a gyakorlaton parasztlányokat szedett fel, és az erdőbe hajtva a társaival megerőszakolta őket, meg Mancman tizedest, aki háromszor mosatta fel velem a folyosót takarodó után, mert ahhoz nem kell érettségi –, ezt az egész, butaságból gonosz, bumfordi, de szeretetre méltó világot, amelyben ilyen csodák teremnek, mint Kertai Adrienne – Ada – énekhangja… Ám az ária véget ért, és én megszorítottam a bajonettet, amellyel most már – merő szeretetből – ölni tudnék. Résen kell lennem: közeledik a végkifejlet.

     A zongoraszólam újabb őrült kakofóniái alatt, melyeket Lányi Péter még túl is játszhatott, lassan felemeltem a csapóajtót. Nem vettek észre.

     Adrienne-t ebből a szögből alig láttam, csak sötétszőke haja, görögösen redőzött, fehér ruhája villant meg a reflektorok fényében; Horkaival azonban farkasszemet nézhettem volna, ha fölpillant rám – szerencsére, nem tette. Bikamaszkot nem viselt – talán zavarta volna az éneklésben, meg anélkül is elég rút volt, fején a jelmezkölcsönzőből származó kétszarvú vikingsisakkal, amelynek a bikaságát kellett jelképeznie. A púpos, alacsony emberke innen felülről még szánalmasabb, groteszkebb jelenség volt, mint amilyennek az emlékezetem őrizte. Előrelépett, majdnem felbukva a lába közé csavarodott vörös palástban…

     MINÓTAUROSZ
          Te kis pisis penészvirág,
          szűz, bár az ujjadtól aligha,
          te sérted meg a szent bikát:
          Aszterioszt, a Csillagost ma?
          Poszeidón az én atyám;
          s mit tudhatod, te kis tehénke,
          mért bújt Pasziphaé anyánk
          a bűzlő marhabőrbe érte?
          Azt mondod, hogy büdös vagyok,
          vérengző, kéjben telhetetlen,
          de más fröccsent-e oly magot,
          mely égne éjsötét öledben?
          S új vágyra szítna, új meg új
          gyönyörre, mely sohase lankad;
          s athéni lányok és fiúk
          vérét ízlelhetné az ajkad.

     ARIADNÉ
          Nem, nem, soha!

     MINÓTAUROSZ
          Akkor, nosza,
          halj meg!…

– Horkai Andor előrántotta tőrét: az igazit, amely nem fog visszacsúszni a nyelébe, amikor Ariadné – Adrienne – keblének ütközik. A közönség, a számomra most arctalan-alaktalan masszává összefolyt sárdiak, akiket úgy szerettem az imént, s akiknek vérszomjas-kéjsóvár lihegését szinte a tarkómon éreztem ebben a másodpercben; a közönség, a tegnapi vérszagok emlékétől remegő gyomrú, a pokol bugyrait beleikben hordozó, finomnak hitt kölniktől, arcvizektől szagló nők és férfiak: rendőrök, katonák, civilek; a közönség, amelyet most, amikor nem is láttam, láttam meg először életemben, felhördült, felsikoltott, felüvöltött, felugrás előtti görcsbe rándult, és várta, várta, várta, várta, várta, várta, várta AZ IGAZSÁG PILLANATÁT…
     Ám ekkor én, kezemben a rozsdás bajonettel, leugrottam a színpadra, és a zenetanár tőre az én kabátomat hasította végig. Egyensúlyomat vesztve elestem, magammal rántva a halálra rémült Kertai Adrienne-t. De tüstént felpattantam, felsegítettem az énekesnőt, és fegyveremet Horkaira szegeztem. A gnóm bénultan állt, alig három lépésre tőlünk, éles és mégis hasznavehetetlen tőrét szorongatva, majd – helyzete reménytelenségét megértve – arcára sátáni vigyort erőltetett, és odaszólt a zongoristának: – Ne hagyd abba, Péterkém! A finálé még hátra van.
     Lányi Péter bólintott, erős, vékony ujjaival lecsapott a billentyűkre (a kormányzó lépteire ismertem a Don Giovanniból), Horkai pedig – mintegy bizonyítva, hogy nem ártalmatlan kellék van a kezében – markolatig saját mellkasába döfte a tőrt. És még volt annyi ereje, hogy elhörögje a Bajazzókból lopott mondatot: – FINITA LA COMMEDIA!

EGY ÓRA MÚLVA még mindig az öltözőül szolgáló klubparancsnoki irodában ültünk. A holttestet már elszállították, s a késve, bár lóhalálában érkezett Papp Zolit Adrienne gúnyos szemrehányással elzavarta. (Én azért utánamentem, és megkértem, szóljon be anyámhoz: ne nyugtalankodjék, hamarosan hazamegyek.) Kettesben maradtunk. Jobb kezem sajgott a szorításoktól: mindenki, aki előbb tán Ada vérét akarta látni, bejött gratulálni; a helyőrségparancsnok – szabálytalan külsőmtől nagyvonalúan eltekintve – megígérte, hogy kitüntetésre terjesztet fel az alakulatomnál. Ada mosolyogva figyelt a háttérből. Ő senkivel sem volt hajlandó szóba állni, a tolakodókat hozzám irányította, hagyta, hogy egyedül sütkérezzem a

dicsőség fényében, bár ettől nekem csak a szájízem keseredett meg, mert én csakis az ő elismerésére vágytam. Ezért nem mozdultam azután sem, hogy a közönség már szétoszolt, és a klub élete visszazökkent a megszokott kerékvágásba: a presszóból részeg gajdolás hallatszott, és a portás ismét elutasított valakiket, akik megpróbáltak behatolni a fegyveres erők szentélyébe.
     – Na, kiskatona, hazakísérsz? – kérdezte Adrienne, megjátszottnak tetsző kacérsággal.
     – Én magát a világ végéig… – ugrottam fel boldogan.
     – Nem magát, hanem téged. És egyelőre maradj a helyeden, megvarrom a kabátodat.
     – Ó, nem kell, nem kell – siettem el a tiltakozást. – Majd anyám…
     – Szóval téged vár otthon az anyukád. Haza kéne menned megnyugtatni, nem gondolod? – És pillanatonként változó arca új kifejezést öltött: a félvilági nőét, aki megérti az anyák fájdalmát, és a legszívesebben visszaküldené hozzájuk a körülötte lebzselő fiakat. De ezt csak most, irodalmi élményeim hatására, gondolom így – akkor Adrienne-Ada minden arcrezdülése egyszerűen elbűvölt és édes sajgást keltett bennem; szerettem volna megkérni, hogy énekelje el még egyszer azt az áriát, amelyet a padláson kucorogva hallgattam, de nem mertem kérni semmit – örültem, hogy megtűr a közelében. Ezért mindenre kapható lettem volna.
     – Ő most nincs otthon. Elutazott a rokonokhoz – füllentettem, és lángolni kezdett a fülem: hogy is hihetné el Ada ezt a nyilvánvaló hazugságot? Melyik anya utazna el, amikor a fia három napra hazajön a seregből? De Ada bólintott: – Jól van, akkor hát nincs akadálya. – Ám előbb bevarrta a szakadást a kabátomon, és csak ezután kelt fel, bújt bele a bundájába. A kijáratnál diadalmas tekintetet vetettem a portásra, aki kirohant a pult mögül, és mélyen meghajolva, szélesre tárta előttünk az ajtót. Ada jót nevetett, amikor elmeséltem neki első bejutási kísérletemet.
     Tiszta, csillagfényes éjszaka volt. Hó csak a tetőkön, bokrokon fehérlett; a járda már síkosra fagyott, így karon foghattam Adát, s úgy éreztem, ő is örömest simul hozzám. Hogy szégyelltem a rossz bakancsot, a bokafixes sínadrágot, a posztósapkát: egész zilált, összekoszolódott öltözékemet! De Ada nem hagyott mentegetőzni: – Az erdőbe én se vettem volna fel különbet. A többiről meg nem tehetsz – ezt mondta, míg én azon töprengtem, elmondjam-e neki az egyenes labirintust, késlekedésem fő okát – végül úgy

döntöttem, hogy kinevetne érte.
     – Mesélj magadról – kérte Ada, talán csak azért, hogy megtörje megilletődött hallgatásomat.
     – Mit meséljek? – vonakodtam. – Velem még nem történt semmi. Gimnáziumba jártam, felvettek az egyetemre, most katona vagyok. Ha elvégzem az egyetemet, visszajövök ide tanítani, vagy ki tudja? Ha veled egy iskolába kerülnék – tettem hozzá merészen –, egy percig se gondolkodnék.
     – Nocsak – mondta Ada, és megszorította a karomat –, látom, kezdesz felbátorodni. Igaz, bocsáss meg, a bátorságodat már bebizonyítottad ma este.
     – Te emlékszel rá, hogy ötvenhat előtt a legfinomabb csokoládét hívták Adának? – kérdeztem tőle, miközben Edit kislányalakja úgy olvadt szét bennem, mint egy csokoládéfigura.
     – Meg engem – biccentett Ada. – Szerettem is nagyon, gyűjtöttem a címkéit…
     – A jegenyés országúttal, ami összefut a horizonton? – vágtam közbe lelkendezve.
– Azzal. Meg is vannak tán még Sóton, egy keringős dobozban.
– Nekem ajándékoznál egyet?
     – Ugyan, miért?
     – Hogy rád emlékeztessen – mondtam, és most már nem tudtam megállni, hogy el ne mondjam, milyen felfoghatatlan dolgok történtek velem a Kemenecből Sárdra vezető úton, s hogy többször azt hittem, csak akkor juthatok ki a labirintusból, ha visszafordulok.
     – De nem fordultál vissza – mondta Ada, és hangjában árnyalata sem érződött a gúnynak. – Miért nem? Hiszen egyáltalán nem volt biztos, hogy Horkai valóban meg akar ölni, és nem is ismertél engem.
     Zavartan kezdtem magyarázni, hogy a plakáton levő képen nagyon hasonlított egy kislányra, akibe régebben – ezt a *régebben*t nyomatékosan hangsúlyoztam – szerelmes voltam, és hogy emiatt faggattam ki az előadásról Papp Zolit, aki aztán kint, a házában, elkotyogta… itt megakadtam, mert nem akartam szegény Zoltánt bemártani, és belefogtam a mentegetésébe, hogy ő is csak részeg fecsegésnek vélte, amit Horkai… és hogy különben is közbelépett volna, de nagyon rosszul lett, nem tudott felkelni, ezért indultam el egyedül… azonban rá se kell haragudni, hiszen amint magához tért, berobogott a városba, és…
     – Megérkeztünk – szakított félbe Ada. Kezet

nyújtott. Én nem fogadtam el.
     – Olyan jó lenne még beszélgetni – morogtam. – Holnap visszautazom Csomorkányba, és hónapokig ismét nem hallok emberi szót. Nem sétálnánk még egy keveset? Legalább a sarokig… – És reszketés fogott el, mintha ennek az eszeveszett és gyönyörű napnak minden feszültsége egyszerre tört volna ki belőlem. Iszonyúan szégyelltem magam: leginkább azért, mert – bár tudtam, hogy sarkon kéne fordulnom és elszaladnom – képtelen voltam megmozdulni, holott éreztem, hogy ezzel a gyerekes viselkedéssel minden esélyemet elvesztem Adánál. Esélyt? Mire?
     – Gyere be! – mondta Ada, és retiküljébe nyúlt a kapukulcsért. – Csak a házinéni fel ne ébredjen!

DE NE GONDOLJ SEMMIRE! – csengettyűztek bennem Ada szavai. Ezt már a sötét kapualjban hallottam tőle. Ne gondoljak semmire – tehát férfinak tekint. Hogy is gondolnék? Már attól is megdicsőültnek érzem magam, hogy itt ülhetek a díványán és nézhetem a papucsát; a szekrényajtóra akasztott selyemruhára, amelyben Ariadné volt, alig merek rápillantani, pedig pongyolába bújva, már elhagyta az ajtó fedezékét, és most kint motoz valahol a konyhában vagy a fürdőszobában – mindegy hol, csak ne maradjon sokáig!
     A szoba gyorsan melegedett; kerek üvegablakos olajkályha fűtötte fel percek alatt. A konyakomba alig ittam bele; ő amit magának töltött, rögtön felhajtotta – csak ültem, ültem, elvarázsolva és elégedetten, s csak az zavart, hogy fácánok futkosnak át előttem az úton, és a nap korongja egyre közelebb, közelebb süllyed hozzám, megolvasztja az aszfalt jégkérgét és a szemembe vakít; belerúgtam az olajosflakonba, de a szétlapított, kővé dermedt nyúl oldalát találtam el – a nyúl nekiiramodott, és eltűnt a messzeségben; villám csapott a jegenyébe, lángra lobbant, a zúzmara sercegve olvadt le róla, mint a zsír; a csorba kilométerkövek egyre szorosabban sorakoztak, hamarosan tömör betonfalként húzódtak a folyamatosan szűkülő országút két oldalán, végül teljesen összeértek, és én ott álltam a hegyesszög csúcsánál, áthajoltam rajta, mint egy hajóorron, és *azon túl* nem volt semmi, pontosabban: a Semmi gomolygott és lüktetett agyagszürke ködként, amelyből a repedéseken keresztül lángnyelvek, villámok, formálódó galaktikák spirálkarjai csaptak ki és húzódtak vissza tüstént, mint a polipkarok, vagy mint a lábam alatt szétreccsenő krumplicsírák…
     – Itt vagyok, Thészeuszom – libbent a szobába Ada; kávét és szendvicseket hozott. Ekkor hatolt el a tudatomig, milyen éhes vagyok – tegnap óta egy falatot sem ettem. Ada a kávétól és a konyaktól, amiből

ismét többet ivott, mint én, felélénkült, és mesélni kezdett. Én eközben őt bámultam, ahogy hátradőlt a hatalmas, ódivatú karosszékben: a kék frottírköntös alól kinyújtott karcsú lábait, poharat tartó, lakkozott körmű ujjait, Editénél valóban rövidebb, de fénylőbb, óarany haját, puha ajkait, melyekről már letörölte a visszataszító árnyalatú rúzst, görögös, szinte orrnyereg nélküli, egyenes vonalú orrát, zöld szemeit, magas, domború homlokát, melyet csak egy szemölcs rontott el némileg a jobb szemöldöke felett – néztem, néztem, és csak a hangja muzsikáját hallottam; jóval később – másod-, harmadnap – raktam össze szikkadt elmémben, mit is mondott. Voltaképpen banális történet kerekedett ki a szavaiból. Igen, énekesnőnek készült, be is hívták próbaéneklésre a porlódi színház operatagozatára, de közbejött a forradalom – így mondta –, a meghallgatás elmaradt; aztán néhány nappal később a bátyját lelőtték Pesten, az anyja idegösszeroppanást kapott, s neki haza kellett utaznia Sótra, az anyját ápolta hónapokig – de így legalább kimaradt az eseményekből, mert a diáktársai közül többen – lányok is – börtönbe kerültek. Utána befejezte a tanárképzőt, és férjhez ment egy nála tíz évvel idősebb nőgyógyászhoz, aki rohamosan emelkedett fölfelé a ranglétrán, mivel a kollégái nagy része disszidált – két év múlva főorvos lett az osztályán, majd – miután a pártba is belépett – kórházigazgató. Csakhogy tavaly küldöttséget vezetett Franciaországba, és kint maradt. Adát kidobták a szolgálati lakásból, s mert a férje készpénzt se hagyott maga után, csak kártyaadósságokat, kénytelen volt állást vállalni – így került Sárdra. Az orvos férj az énekesnői pályának még a gondolatát se tudta elviselni, ezért aztán most…
     – … most itt vagyok megöregedve; a hangom is elment már; nem lett belőlem senki és semmi. – Ada minden átmenet nélkül sírva fakadt, s még mielőtt valami vigasztalót mondhattam volna neki, hányinger fogta el, és szájára szorított kézzel, öklendezve rohant ki a szobából. Gyámoltalanul toporogtam a fürdőszoba előtt – hallottam, hogy ilyenkor a fejét kell tartani annak, aki hány, de hát megtehetem-e ezt egy istennővel? –, s attól is féltem, hogy a lármára előcsoszog az öregasszony; visszakullogtam hát a szobába, s a falon átszűrődő zajokat hallgattam, készen arra, hogy szükség esetén Ada segítségére siessek.
     Tíz perc múlva betántorgott, és falfehéren ült vissza a fotelbe.
     – Most, ugye, undorodsz tőlem? – kérdezte. – Látod, ez vagyok én: egy elhagyott, iszákos nőcske – nem a te Ariadnéd! Pedig Horkai nyálas udvarlását is azért tűrtem el, hogy végre megint énekelhessek. De hiába, minden hiába – ez lett a vége! Leittam magam előtted – minden este ezt

szoktam, csak magamban –, és most te is úgy nézel, úgy nézhetsz rám, mint egy… mint egy rongyra. Nagyon kérlek, menj, menj most innen!
     – Ada, édes, egyetlen, drága, csodálatos Ada! – vetettem magam a lába elé. – Hidd el, hidd el, hogy én nem, én nem… számomra te vagy a legszebb, legtisztább nő a világon. Ezt éreztem meg már akkor, amikor a plakáton megláttalak. Hogy minden, ami eddig, előtted, minden semmi volt és tévedés, gyerekes ostobaság. De érted, teérted én mindent megtennék… annál is többet, amit ma… teljesen véletlenül… Ha akarod, én most… én most az összes konyakot megiszom, és sokkal részegebb leszek, mint te, hogy ne szégyenkezz előttem!
     – Istenem, milyen gyerek vagy még! – sóhajtotta Ada, felocsúdva. – Mondd, mit adjak neked, hogyan háláljam meg a jóságodat?
     Fölnéztem rá, könnyesen csillogó szemmel, és nem mertem, még mindig nem mertem kimondani, mi az, amire a világon a legjobban vágyakozom.
     Ada felállt:
     – Várj, kimegyek a fürdőszobába. Fogat mosok, hogy ne érezd rajtam a hányásszagot.

NEM TUDOM, MENNYI IDŐ TELT EL AZÓTA… Fekszem Ada mellett, Ada testmelegében, a kettőnknek szűk fekhelyen, és a labirintusokra gondolok, melyeket egy nap alatt bejártam. Az *egyenes* labirintusra, amely a kemeneci erdő méhétől és télborotválta ágyékától vezetett a vasúti sorompó szikéjéig, amely elvágta a születés előtti léttel összekötő út köldökzsinórját; a *sötét* labirintusra, amely zegzugos folyosókon, életem első két évtizedében kanyargott, a tiszti klub pincéjén és padlásán keresztül a színpadra nyíló csapóajtóig, zászlókkal, transzparensekkel álcázott kelepcéken át, melyek mélyén robbanásra váró aknák lapulnak; s a harmadikra, amely egyenes is, sötét is, mégis *fénylő*, élő asszonyi labirintus, amelyben örökkön-örökké ugyanazt a síkos lépést lehet megtenni – előre-hátra, előre-hátra –, de közben fényéveket száguld be a boldog emberfia: magasra, irdatlan magasra száll, és mélyre, pokloknál mélyebbre süllyed, örökös körforgásban, mint egy kozmikus óriáskeréken; s legvégül ott köt ki, ahol a párhuzamosok egy pontban találkoznak: a végtelenben, az Ada csokoládépapír végtelenjében, illetve a valóságos ADA-ADRIENNE-ARIADNÉ ölének, hitvány földi törekvéseimet a megvilágosodás útjára vezérlő mennyei szervének végtelenjében, a labirintusok labirintusában, melynek trónszékére nem a Minótaurosz, hanem hónál fehérebb spermám gomolygó csillagköde ül, hogy új világok, újdonatúj

világegyetemek szülessenek belőle… Ámbár a mi esetünkben erről aligha lehet szó. – „Öreg vagyok hozzád” – pityeregte Ada. „Hány éves vagy?” – „Nem is merem megmondani: harminckettő.” – „Az semmi” – súgtam a fülébe. – „Csak tizenhárom évvel vagy idősebb nálam. De annyinak se látszol. Ha leszerelek, átmegyek levelezőre, összeházasodunk, és egy iskolában tanítunk majd.” – „Nem, nem!” – tiltakozott Ada. – „Ezt nem tehetem meg veled.” – „Miért nem?” – „Mert nem. Majd megérted.” – „Sohasem fogom megérteni.” – „Dehogynem. Inkább ölelj meg még egyszer! Vagy nagyon fáradt vagy?” – „Jaj, dehogy!” – Később, újabb fényévekkel később, elmondta, hogy Bakos Dénes, aki holnap érkezik meg közép-ázsiai tanulmányútjáról, elutazása előtt megkérte a kezét. Azt ígérte neki, ha lehull a hó, csengős szánnal fog érte jönni. Elszorult a szívem. – „Igent mondtál?” – kérdeztem. – „Nem, persze hogy nem!” – válaszolta. – „Csak olyan rossz volt egyedül. Különösen, hogy Horkai nem ment le a nyakamról.” – „Lefeküdtél Bakossal?” – kérdeztem felháborodottan. – „Nem, dehogy, hova gondolsz?” – tiltakozott, de én nem éreztem őszintének a tiltakozását. „Ne haragudj!” – nyúlt utánam. – „Kár volt szóba hozni. Úgysem komoly.” – „Csak én?” – „Csak te” – hagyta rám, aztán felkelt, és előkereste a második konyakosüveget. Én már nem ittam…
     És most itt fekszik, félig kitakarózva, felcsúszott kombinéval, megmutatva labirintusa sűrű bozóttal fedett, rózsaszínű bejáratát. Itt fekszik és szuszog, szuszog mellettem; és én nem merek lehajolni hozzá, hogy megcsókoljam, mert ajkai közül valószínűleg kiábrándító alkoholbűz árad. Vagy mégsem? Talán az is ugyanúgy elég, megtisztul benne, mint az összes eddigi kényszeredett-mocskos ölelések? Vagy ő egyformán élvezte valamennyit? Jobb, ha nem tudom meg. Hálával tartozom neki, mert megszabadított a fiúszüzesség kínjaitól – miért keressek újabb kínokat általa? Vajon Ariadnénak se Thészeusz volt az első? Lehet, hogy ő is tizenhárom évvel idősebb volt az athéni királyfinál, s Thészeusz ezért hagyta őt magára Naxosz szigetén? Ariadné is iszákos volt? Mi más lehetett volna?! Rideg, csak a hatalomba szerelmes atyja, nimfomániás anyja mellett, a mindenki elől dugdosott, torzszülött fivér árnyékában… Hiszen Bakkhosz jó előre kiszemelte őt magának, mint Adát Bakos elvtárs… Nem ugyanez történik-e meg most mivelünk? A labirintus végpontja, ahol Ada édes párhuzamosai összefutnak, nem a kielégülésem – a kielégülésünk – pillanata-e, amin túl már csak az üres feketeség tátong és a pokol lángjai törnek át a megrepedezett agyagkérgen?… Utam véget ért: áthajolhatok a hajóorr formájú beton mellvéden, nézhetek, de nem léphetek át a világokat szülő vagy még semmibbé váló Semmibe.

     Felkeltem, és az ablakhoz léptem. Hajnalodott. És a kopár, kékesszürke derengésben váratlanul eleredt a hó. Sűrűn, egyre sűrűbben hulltak-keringtek a kövér, összetapadt hópelyhek; és én arra gondoltam, amíg kifelé bámultam és a röptüket követtem, hogy milyen csodálatos, kalandokban és élvezetekben gazdag élet vár reám. A Minótauroszt már legyőztem, nemsokára diadalt aratok a kentaurok felett is, megküzdök az amazonokkal, törvényeket adok Athénnak, leszállok az Alvilágba, elrabolom Helenét, s végül – annyi véres győzelem, lesújtó kudarc és csalódás után – Szkürosz szigetén a féltékeny Lükomédész a tengerbe taszít majd. De a hálás athéniak évszázadok múltán kiemelnek szegényes síromból, és istenek kovácsolta pajzsommal, dárdámmal együtt méltó helyre temetnek, és az idők végezetéig tisztelni fogják az emlékemet.
     És Adrienne-Ada-Ariadné, aki részegen, elcsigázva, szemérmetlenül kitakarózva alszik mögöttem a feldúlt takarók, párnák között – neki mi lesz a sorsa? Őérte holnap este, mire megvastagszik és keményre fagy a hó, eljön csengős szánján Bakos Dénes, ahogy ígérte, és gyönge ellenkezésével nem törődve magával ragadja őt. Délebbre érve a szánt cicomás hintóra, az Égei-tenger partján a hintót hatevezős gályára cseréli, s azon érkeznek meg Lémnosz szigetére, ahol Bakkhosz feleségül veszi Ariadnét, és fejét a Hóráktól és Aphroditétől kapott koszorúval ékesíti.
     Ezeket gondoltam, a kavargó hóesésbe feledkezve, mielőtt kilopakodtam Kertai Adrienne albérleti szobájából – óvatosan, hogy a házinéni meg ne lásson. Anyám kisírt szemmel fogadott, de nem tett szemrehányást, szótlanul csomagolta össze a holmimat.
     Másfél óra múlva már a vonaton ültem. Háromnegyed tizenkettőre – tizenöt perccel a szabadságom lejárta előtt – értem be a laktanyába.

———————————————————————————

(A *Baka István művei. Próza, dráma* című kötetből.)

← Előző oldal *Következő oldal →*